

Hnutí DUHA

místní skupina Olomouc

Po stopách velkých šelem v české krajině

Rysi,
medvědi a vlci
se vracejí do českých lesů.

Jak se jim u nás daří?
Čím nám mohou být prospěšní
a jací naši staronoví sousedé vlastně jsou?

Vydejme se společně po stopách
vlků, rysů a medvědů...

 **nadace
partnerství**
| LIDÉ A PŘÍRODA

 Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

 **NADACE
NA OCHRANU
ZVÍŘAT**

Podpořeno z Programu švýcarsko-české
spolupráce a Nadací na ochranu zvířat.
Supported by a grant from Switzerland
through the Swiss Contribution to the
enlarged European Union.

Vlk, rys a medvěd...

...tajemní obyvatelé naší přírody. Stovky let je lidé pronásledovali, až se jim podařilo je u nás vyhubit.

Šelmy se k nám však začaly postupně vracet. Lesy Moravskoslezských Beskyd, Javorníků a Vsetínských vrchů obývá dohromady asi deset až patnáct rysů, pravidelně sem zabrousí také medvědi a vlci. Oblast jihozápadních Čech je domovem desítek rysů, objevují se také v dalších českých pohořích. Vlíčí smečka se usadila a odchovala mláďata dokonce v oblasti Máchova kraje na Kokořínsku.

Krajina se však od dob historického výskytu šelem v mnohém změnila – přizpůsobili jsme ji více potřebám nás lidí. Mohou tu šelmy s námi žít i nyní? Dokážeme žít my s nimi?

A co na to Karkulka?

Vydejte se s námi po stopách velkých šelem...

Na vlastní oči nás jen tak nevidíte
- jsme velmi ostražití, a když můžeme,
tak se vám vyhneme.

Mnohem častěji než přímo s živými šelmami se v přírodě můžete setkat s jejich stopami a jinými pobytovými znaky.

Stopy vlka

jsou čtyřprsté, se zřetelnými otisky dlouhých drápů, velikosti 8–12 cm. Velmi podobný vzhled i velikost však mohou mít i otisky tlap některých psů. Zadní stopy vlka bývají štíhlejší, delší a kuželovitě zašpičatělé, tvarem podobné liščím, zatímco přední stopy jsou širší, mohutnější a více se podobají stopám velkého psa. Vzhledem k velké variabilitě otisků obou druhů a neexistenci jednoznačného rozlišovacího znaku je odlišení samotných stop psů a vlků velmi problematické a často zcela nemožné.

Fotografie stop a dalších pobytových znaků velkých šelem najdete na www.selmy.cz/monitoring.

JAK TO BYLO V MINULOSTI

Vlci, ryši a medvědi žili v našich lesích dávno před námi lidmi. Původní přírodní národy šelmy zpravidla uctívaly, postupem času se ale vztah lidí k šelmám změnil.

Co se stalo? Z původních lovců a sběračů, kteří vlka obdivovali jako skvělého lovce, se stali pastevcí, jejichž stáda představovala pro šelmy snadnou kořist. Šelmy tak začali vnímat jako soupeře, kterého se postupem doby, ruku v ruce s technickým pokrokem a vývojem zbraní, podařilo vyhubit.

Intenzivní pronásledování šelem má své počátky už v 15. století. Masivní odlesňování krajiny, rozšíření střelných zbraní, odměny vypisované za zastřelení vlka, ryša nebo medvěda – to vše mělo za následek postupné mizení velkých šelem nejen u nás, ale i ve značné části Evropy.

V českých zemích se velké šelmy běžně vyskytovaly asi do konce 17. století. Nejdéle přežívaly v pohraničních horách, i tady je však člověk postupně vyhubil. Poslední vlci, ryši a medvědi žili v Beskydech ještě na přelomu 19. a 20. století.

*Lov na vlky očima ruského malíře
Nikolaje Svěčkova.*

Dokud jste neměli pušky, většinou jsme vám utekli. Pak ale přišla pohroma. Lovci se střelnými zbraněmi nás začali zabíjet ve velkém.

Ceněna byla kožešina a lákadlem bylo i takzvané zástřelné – za ulovení vlka se vyplácela odměna ještě ve 20. století. Nemalou roli jistě hrála také lovecká vášeň a touha po trofeji.

Před vynálezem střelných zbraní lidé šelmy lovili za pomoci šípů, otrávených návnad, želez a sítí. Velmi účinnou metodou bylo vyhledávání jejich doupat a zabíjení malých vlčat. K nejstarším prostředkům odchytu patřily tzv. vlčí jámy – díry v zemi široké a hluboké asi dva metry, na bocích vyložené hladkými prkny nebo kameny a opatřené návnadou. Chtěl-li se vlk návnady zmocnit, propadl krytem z chvojí a spadl do jámy.

Pozůstatky vlčí jámy v Německu.

JAK JE TO DNES?

V současné době se šelmám v evropském prostředí daří o poznání lépe. S blížícím se koncem 20. století se lidský pohled na šelmy začal měnit. Předně je lidé přestali vnímat jako vážné nebezpečí ohrožující přímo člověka či jeho domácí zvířata.

Navíc došlo k útlumu využívání volné pastvy a zemědělských aktivit vůbec. Venkov se postupně vysídloval a lidé se stěhovali do měst, ve kterých jim volná příroda a její výrazní představitelé začali chybět. Z tvorů „obávaných“ se tak do určité míry stali „obdivovaní“. Pohled některých lidí na šelmy jistě ovlivnilo také vědecké poznání, postupně odhalující významnou úlohu velkých predátorů v přírodě.

Podstatný vliv mohlo mít i postupné zalesňování bývalých pastvin. Šelmy tak v krajině opětovně získaly prostor, do něhož se mohly začít vracet. Přicházejí k nám především ze Slovenska, kde velké šelmy nebyly nikdy zcela vyhubeny.

Věděli jste, že...

...v Německu žije více vlků než u nás? V saské Lužici nedaleko českých hranic se na přelomu tisíciletí objevili vlci původem z Polska. Ačkoli jde o krajinu lidmi silně pozměněnou, dnes v celém Německu a západním Polsku žije asi 300 vlků. Genetické analýzy ukázaly, že nejspíše právě z této oblasti přišli první vlci do severních Čech.

Autor: Naturschutzbund Deutschland

Vlci

Německo-západopolská populace

Výskyt v Německu:

 smeček/párů: 35

Počet vličích smeček v sousedících státech:

 Švýcarsko 1

 Francie 1

 Rakousko 1

Jedna smečka sestává z dvojice dospělých vlků a většinou ze 2-10 mláďat

Stav k 15. 10. 2014

Zdroje dat:

LUPUS, Umweltämter der Bundesländer (Německo)

IFAW/Afn WOLF (Polsko)

BAFU (Švýcarsko)

FIWI (Rakousko)

AOPK ČR (Česko)

Kolik rysů, vlků a medvědů u nás nyní žije?

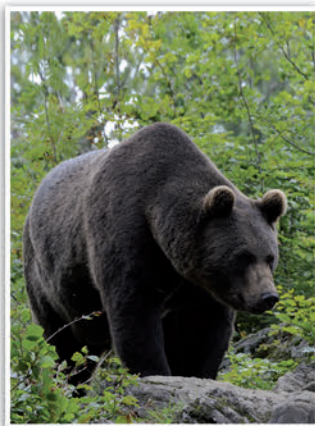
Do Beskyd a Javorníků se rys vrátil přirozenou cestou – migrací ze slovenských Karpat v průběhu 50. let 20. století. Postupně se zde vytvořila menší populace asi 10 až 15 jedinců, pohybujících se na obou stranách hranice. Zoologové každoročně evidují rozmnožování této populace, ale není zcela jasné, kam směřují odrostlá kořata. V pohořích navazujících na chráněnou krajinnou oblast Beskydy jejich přítomnost zatím potvrzena nebyla.

V 70. letech 20. století bylo na bavorské straně Šumavy vypuštěno do přírody pět rysů. V letech 1982–1989 došlo k reintrodukcí sedmnácti rysů i v české části Šumavy. Všechna tato zvířata pocházela ze Slovenska. Jejich potomci dnes obývají celé jihozápadní Čechy a přilehlou část Bavorska a Rakouska. Dle odhadů odborníků tu v současnosti žije okolo šedesáti jedinců.

Reintrodukce prvního rysa na Šumavu v okolí Stožce v roce 1982.

Rys se v posledních letech pravidelně objevuje v Krkonoších nebo na Broumovsku, méně často v Jeseníkách, Českém Švýcarsku nebo na Vysočině. V celé ČR nyní žije méně než sto jedinců.

Medvědi se u nás (především v Beskydech a okolí) opět začali objevovat v průběhu 70. let 20. století, pravděpodobně v souvislosti s růstem slovenské populace medvědů. Nyní se v Beskydech nepravidelně vyskytuje jeden až několik málo jedinců.

V 90. letech 20. století se do Beskyd začali ze slovenských pohoří vracet také vlci. Jejich příchod k nám však vzbudil značnou nevoli mezi obyvateli horských obcí a především chovateli ovcí, kteří se obávali o bezpečnost lidí a domácích zvířat. Vlkům se v Beskydech zalíbilo natolik, že se tu dokonce začali rozmnožovat – bohužel však nedokázali čelit stálému tlaku pytláků. V současnosti se vlci v beskydských lesích objevují spíše zřídka; přítomnost smečky nebyla od roku 2005 potvrzena.

První doložené rozmnožování vlka v ČR bylo v létě 2014 překvapivě zaznamenáno nikoli v Beskydech, ale v severních Čechách v Chráněné krajinné oblasti Kokořínsko-Máchův kraj. Vlíčí pár zde úspěšně odchoval tři vlčata (jedno z nich na snímku vpravo). Ojediněle se vlk při migraci může objevit téměř kdekoliv. Zoologové evidují více či méně věrohodná pozorování vlků nebo jejich pobytových znaků prakticky ze všech našich pohraničních pohoří.

VLK OBECNÝ

Seznamte se...

Vlk je největší psovité šelma. K jeho blízkým příbuzným patří kojoti a šakalové. Původně vlci obývali celou severní polokouli, člověk je však na mnoha místech vyhubil.

To jim ale nijak neubralo na popularitě ve světě lidské fantazie, ať už v podobě pohádkové bytosti požírající roztomilou dívčenko či poplety šikanovaného zajícem v sovětském seriálu. Jací jsou ale vlci doopravdy?

Vlčí rodina

Vlci jsou nám lidem v mnohém podobní. Stejně jako my jsou to tvorové společenští. Žijí v rodinných skupinách, smečkách, a vytvářejí dlouhodobé partnerské svazky.

Dokážou se mezi sebou snadno dorozumívat pomocí tlamy, očí i uší. Zvládnou „mluvit“ i svým tělesným postojem či polohou ocasu a používají celou škálu hlasových projevů.

Víte, jak...

...rozeznat vlka od psa?

Vlk se postavou podobá německému ovčákovi, má však oproti němu delší nohy, rovný nezkosený hřbet, kratší uši, mohutnější hlavu a šikmo posazené oči. Ocas vlci nosí volně svěšený dolů. Srst evropských vlků je šedá s odstíny bílé, černé, případně hnědé během léta.

silueta vlka

silueta psa

Vlčata

Vlčí mláďata přicházejí na svět v dubnu nebo květnu slepá a zcela závislá na rodičích. Vlčice nejčastěji rodí čtyři až šest mláďat, ve vrhu však může být pouze jedno nebo až deset vlčat. V prvních dnech života se od nich matka vůbec nevzdaluje, potravu jí nosí její druh. Po dvou týdnech vlčata postupně otvírají oči a po čtyřech týdnech se vydávají na obhlídky okolí doupěte. Vlčata zpočátku přijímají pouze mateřské mléko, pak postupně přecházejí na pevnou stravu v podobě natráveného masa, které jim dospělci vyvrhují. Na péči o mláďata se obvykle podílí celá smečka. Výchova nové generace tedy není výlučně na rodičích. Deset týdnů stará vlčata už následují rodiče ke kořisti a dokážou se sama krmit. První rok života však často nepřežije až 60 % mláďat.

Narození mláďat vítá celá naše smečka s velkou radostí a zvědavostí, i když péče o ně nás pak stojí mnoho sil.

Lidé si dříve mysleli, že ve vlčí smečce vládne přísná hierarchie udržovaná bojem. Tato představa však vznikla na základě pozorování vlků v zajetí. Volně žijící vlci mezi sebou o pozici ve smečce příliš nesusoupeří, největší pozornost je vždy věnována nejmladší generaci potomků, podobně jako u lidí. Zvyšuje-li se napětí mezi rodiči a potomky nebo hrozí-li nedostatek potravy pro celou smečku, mladí (obvykle roční až dvouletí) vlci odcházejí a hledají si vlastní domovské území.

Věděli jste, že...

...ve smečce se obvykle rozmnožuje jen vůdčí pár? Vlci se tímto způsobem brání přemnožení, které by vedlo k přílišnému úbytku kořisti a následnému hladovění smečky. Navíc, pokud je v oblasti málo kořisti nebo hodně vlků, přichází na svět méně vlčat. Při velkém nedostatku potravy se mláďata nemusí rodit vůbec.

Jak a čím se vlci živí?

Vlčí tělo je dokonale přizpůsobeno lovu. V pohybu vlci tráví denně osm až deset hodin, zejména za ranního a večerního šera. Na svých dlouhých nohách s širokými tlapami dokážou překonat velké vzdálenosti; v případě potřeby dokáží běžet stejně rychle jako závodní kůň, tedy až 60 km/hod.

Věděli jste, že...

...vlčí smečka dokáže za 24 hodin uběhnout až 70 kilometrů? Průměrně se však vzdálenost, kterou vlci za den v zimě urazí, pohybuje mezi 20 a 30 kilometry.

V dobách nouze dokáže vlk hladovět několik dnů až týdnů, dokud se mu nepodaří nalézt či ulovit vhodnou kořist. Může přitom ztratit až 30 % své hmotnosti.

Vlci loví především jeleny, divoká prasata, srnce či losy, ale i drobné savce, např. hlodavce. Rádi si zpestří jídelníček lesními plody a nepohrdnou ani mršinou. Někdy můžou napadat dobytek, zejména ovce, nehlídá-li je pastevecký pes či elektrický ohradník.

Život ve smečce přináší vlkům mnohé výhody. Díky vynikající komunikaci a spolupráci dokážou vlci ve smečce ulovit jelena, soba nebo pižmoně – tedy zvířata podstatně větší, než jsou oni sami. Dospělého losa nebo jelena ovšem zvládne ulovit i schopný vlk-samotář.

K čemu je tedy smečka dobrá?

Vědci se dnes shodují, že hlavní výhoda života ve smečce nespočívá ve snadnějším lovu, ale v tom, že příslušníci jedné rodiny mohou efektivně využívat ulovenou potravu, kterou by jednotlivec nedokázal zkonsumovat dřív než lišky, krkavci, medvědi či další potravní konkurenti. Vlčata se také ve smečce postupně učí od starších členů všechno, co dospělý vlk k životu potřebuje.

Vlci nevyjíjí na měsíc; vytí je pro ně jedinečným dorozumivacím prostředkem. Každý vlk má vlastní způsob vytí. Když se jeden člen smečky ztratí, ostatní ho poznají po hlase i na velkou vzdálenost. Vytím se shromažďuje smečka před lovem, oslavuje se úspěch či vyhlašuje poplach.

Vlci vyjíjí i ze žalu, například když jejich druh zemře. Stejně tak si vlk v dobrém rozmaru může výt i jen tak pro radost.

Lovit velká zvířata znamená pro vlky značné riziko – jelen, sob či divočák dokáže ve smrtelném zápasu svými kopyty či parohy vlka i zabít. Většinu svých loveckých pokusů proto vlci brzy vzdají – i přes výbornou strategii lovu je asi devět z deseti jejich útoků neúspěšných.

K čemu příroda stvořila vlky?

Tím, že vlci loví velké býložravce, brání jejich přemnožení a tím i ničení lesa. Srnci a jeleni rádi okusují mladé stromky, přemnožení divočáci zase ve velkém rozrývají lesní půdu, požírají vzácné lesní byliny a způsobují škody zemědělcům na polích. Naši přírodě by velmi prospělo, kdyby se do ní vlci trvale vrátili.

Víte, že...

...od roku 2000 u nás platí zákon, podle kterého mají chovatelé nárok na náhradu škody, kterou jim vlci, ryši nebo medvědi způsobí na hospodářských zvířatech?

Zvířata však musí být před útoky šelem preventivně zabezpečena, a pokud ke škodě dojde, musí to majitel včas oznámit příslušnému orgánu ochrany přírody – správě chráněné krajinné oblasti či národního parku nebo obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností v místě vzniku škody.

Vedle tradičních pasterveckých psů využívají současní chovatelé k ochraně stád také moderní techniku. Snímek elektrického ohradníku z Beskyd.

Karkulka lhala?

Naši předkové, staří Slované, vlky uctivali – věřili, že je chrání před démony, požírají zlé víly a čerty. Po zimě, na počátku zemědělského roku si mládenci oblékali vlčí kožichy a chodili se zpěvem po vsích.

Pradávné tradice se však časem dostaly do střetu s křesťanským pohledem na svět. „Pohanské“ uctívání všeho živého, úcta ke stromům, pramenům a magickým bytostem – to vše bylo postupně zapomenuto a z vlka se stal symbol lstivosti, zla a dábelských sil.

Ještě dnes vystupují vlci v některých filmech a pohádkách jako krvelační zabijáci. Takovou pověst si ale nezaslouží – ve skutečnosti jsou to velmi plachá zvířata a člověku se zdaleka vyhýbají. A to i v případě, že jde o smečku nebo vlky hladové. Za několik posledních století se nenašel v Evropě důkaz, že by zdravý vlk kdy zabil člověka.

Vlci nepovažují člověka za možnou kořist, ale za tvora, který pro ně může být nebezpečný. Proto také bývají setkání lidí s vlky většinou vzácná a letmá. Ovšem nemusí to tak být vždy – vlci jsou zvědaví tvorové a někdy člověka i několik minut pozorují, než se rozhodnou utéct.

Vlci nejsou pohádkové bytosti ani krvelačné bestie. Jsou to jen zvířata, která mají v přírodě své místo a důležitou úlohu.

RYS OSTROVID

Seznamte se...

Rys ostrovid je největší evropská kočkovitá šelma. Žije v Evropě a v Asii.

Rys je skutečný ostrovid – dokáže objevit králíka na vzdálenost 300 metrů.

Kromě bystrého zraku se pyšní i výtečným sluchem. Na tvářích má dlouhé chlupy, kterým se říká licousy. Mohutné tlapy mu v zimě slouží jako sněžnice.

Připadá vám moje zbarvení exotické? Ba ne, stejné skvrny malují stíny ve smíšeném lese. A vsadím se, že byste mě v něm jen tak nenašli.

O společnost příliš nestojí, žije i loví sám. Společenskou aktivitu projevují rysové většinou jen brzy z jara v době páření. Rysí samci spolu mohou dokonce soupeřit. Máme-li velké štěstí, můžeme v této době zaslechnout jejich specifické mňoukání či vrčení.

Víte, že...

...štětíčky na uších nemá rys jen tak na ozdobu? Pravděpodobně mu umožňují lépe slyšet.

V Beskydech a na Šumavě nacházíme skvrnitou formu rysa karpatského, zatímco ve Skandinávii žijící rys může být méně skvrnitý. Každý jedinec je typický svou barvou a kresbou srsti. Díky tomu je možné rysy podle jejich jedinečného rozložení skvrn rozpoznat stejně dobře jako člověka podle otisků prstů.

Rysí rodina

Stejně jako malí vlci se i rysí mláďata rodí na jaře, takže mají čas vyrůst a zesílit, než přijdou zimní mrazy.

Rysí samice rodí nejčastěji v květnu, v houštině, ve skalní dutině nebo pod vývratem stromu obvykle dvě až čtyři mláďata. Od narození jsou vybavena hustou srstí, která je chrání před chladem.

Na svět přicházejí slepá. Prohlédnou přibližně po dvou týdnech života, během kterých je matka prakticky neopouští. Pokud je rysí rodina v úkrytu vyrušena, matka koťata odnese na jiné místo. Nejdříve ve třech týdnech začínají rysata podnikat první výpravy do blízkého okolí.

S matkou žijí malí rysové přibližně jeden rok. Během této doby se od ní naučí vše, co potřebují k samostatnému životu. Poté odcházejí najít si vlastní domovské území. Ne všechna mláďata se však dožijí dospělosti – často jich až polovina do doby osamostatnění zahyne. Samec se na výchově mláďat nepodílí.

Rysice mláďata vynese z úkrytu, aby mohla objevovat okolní svět. Mladí rysové při hrách zdokonalují své dovednosti potřebné k přežití v přírodě.

V této době se jim snadno může stát osudným například střet s dravým ptákem či jiným predátorem.

O rysím jídelníčku

Přes den bývá rys v klidu, odpočívá v úkrytu či naopak na skalkách, odkud má dobrý přehled o okolí. Za soumraku a v noci pak loví. Člověka nenapadá. Jeho kořistí se stávají nejčastěji srnci. Méně často loví také laně či kolouchy, selata divokých prasat a menší savce, například zajíce a různé hlodavce. Občas chytí i ptáka, muflona či lišku.

Zatímco vlk testuje vytrvalost zvěře, rys zkouší její ostražitost. Na svou kořist nejprve číhá, poté se připlíží co nejbliže, překvapí ji ze zálohy a krátce pronásleduje.

Nejsem běžec na dlouho trať.
Když se mi nepodaří kořist dostihnout
po 20 až 50 metrech, nechám
ji být.

Jak bývá u šelem obvyklé, kořistí rysa se stávají především slabí, nemocní a hůře smyslově vybavení jedinci. Rysové tak pomáhají udržovat zvěř v lese zdravou a silnou, což přispívá k rovnováze v přírodě. Proto je dobře, že se k nám rysové před lety vrátili.

Rys neloví pro zábavu. Takové počínání by ho stálo spoustu drahocenné energie, která by mu v důležitých okamžicích mohla chybět.

Ke své kořisti se rys obvykle několikrát vrací. Nedokáže totiž (na rozdíl od vlka) naráz zkonsumovat více než 1–3 kg masa. Z jednoho úlovku se rys živí několik dní, s přestávkami i více týdnů. Na rysí kořisti se často přizívají další lesní zvířata – lišky, jezevci, kuny, divočáci či káňata.

*Rys Olda z Javorníků zachycený fotopastí Hnutí DUHA
při návratu ke zbytkům ulovené laně.*

ZAJÍMAVOSTI ZE SVĚTA RYSŮ

Menším příbuzným „našeho“ rysa ostrovida je rys pardálový, který žije na Pyrenejském poloostrově.

Víte že...

...rys pardálový je nejhroženější kočka světa? Přežívá už jen asi sto kusů těchto zvířat. Osudným se mu stal především rapidní úbytek jeho hlavní přirozené kořisti – divokého králíka, jehož populaci postihla epidemie exotické choroby – myxomatózy. Pokles počtu rysů má na svědomí také devastace a fragmentace jejich životního prostředí výstavbou silnic, turistických komplexů a vodních nádrží v blízkosti rysích teritorií.

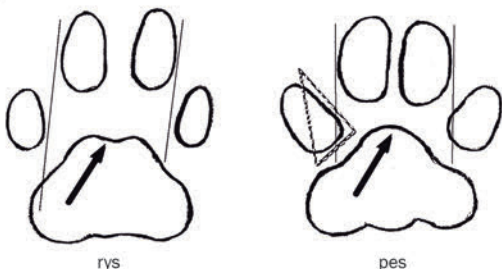

Pokud by se rysa pardálového nepodařilo zachránit, byla by to první známá kočkovitá šelma, která vymřela od dob šavlozubého tygra před deseti tisíci lety.

Ve Španělsku se snaží tuto vzácnou šelmu zachránit, nebude to však snadné. Chov zvířat v zajetí není řešením, pokud již v přírodě neexistuje vhodné prostředí, do nějž se rys může vrátit.

Jak poznat rysí stopu?

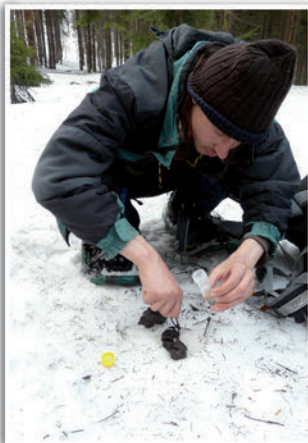
Rys má stopy podobné kočičím, ale několikrát větší – dlouhé 6–10 cm a široké také 6–10 cm. Jsou oválného tvaru, někdy mírně asymetrické (jeden z předních prstů je více posunut nahoru). Dlaňový polštářek je na horním vrcholu mírně vyhloubený nebo rovný, nikdy ne vypouklý jako např. u psa. Zadní tlapa bývá štíhlejší a menší než přední. Drápy má rys při chůzi zatažené, ale někdy mohou být otlačeny, např. při chůzi do prudšího svahu nebo při skoku. Rysi chodí s oblibou po padlých kmenech, čímž si usnadňují chůzi členitým terénem.

V psích stopách se někdy neotisknou drápy a mohou se tak podobat stopám rysa. Rozdíly jsou však patrné především v postavení a tvaru prstů a tvaru patního mozolu.

Jak probíhá výzkum rysů?

Rysové jsou skrytě žijící zvířata a zjišťovat o nich jakékoli bližší údaje je velmi obtížné. V celé České republice žije dohromady jen okolo sedmdesáti rysů, kteří se navíc pohybují po rozlehlých teritoriích. Informace, které o nich máme, jsou získávány především prostřednictvím terénního monitoringu – stopování na sněhu, sběru vzorků trusu či srsti pro genetické rozborly.

Ke sledování rysů využívají zoologové také fotopasti – automatické kamery, jejichž spoušť reaguje na pohyb. Fotopast tak dokáže sama pořídit snímek či krátké video. Fotomonitoring rysa využívá jeho typické kresby srsti, podle které se dají jedinci od sebe odlišit a lze tak lépe odhadnout jejich početnost i zvyky na sledovaném území.

Kromě toho jsou někteří rysy na Šumavě (a v minulých letech i v Beskydech) téměř nepřetržitě sledováni prostřednictvím takzvané telemetrie. Po odchycení do klece jsou zvířata opatřena speciálním obojkem; ten pak pravidelně pomocí družice zaznamenává GPS souřadnice místa, kde se rys právě nachází, a data zasílá vědcům. Ti tak získávají údaje o tom, kde se sledovaný jedinec během určitého období pohybuje, aniž by ho nadále museli jakkoliv rušit. Pomocí telemetrie tak vědci mohou zjistit přesné informace o velikosti domovských okrsků, způsobu využívání krajiny a migračních koridorů nebo jak často a kde rys loví.

Ze vzorků trusu a chlupů rysa, které získávají dobrovolníci i odborní pracovníci věnující se terénnímu monitoringu, je možné pomocí analýzy DNA určit, z jakých oblastí k nám šelmy přicházejí či jaké jsou příbuzenské vztahy mezi jednotlivými zvířaty. Rozbory například potvrdily přesun některých rysů mezi oddělenými horskými celky Javorníky a Vizovické vrchy přes zachovalé migrační koridory v údolích. Z trusu se též zjišťuje, jaké je složení rysí potravy.

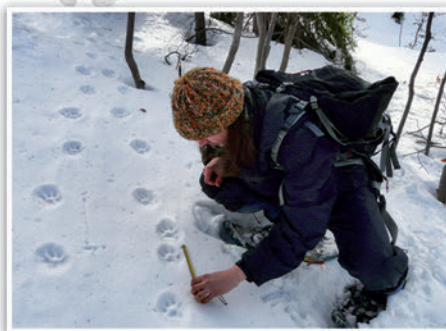

Během jednoho měsíce byli u jedné skalky v Beskydech zachyceni fotopastí Hnutí DUHA tři různé rysové, kteří zde zanechali svou pachovou stopu. Neznamená to však, že by všichni tyto rysové žili v dané lokalitě trvale.

Sledování rysa pomocí GPS telemetrie, kterou v Beskydech prováděla Akademie věd ČR, např. ukázalo, že rysice žijící ve Veřovických vrších občas navštívila i Radhošť a Smrk.

Víte že...

...také vy můžete jednoduše přispět ke zlepšení poznatků o velkých šelmách v ČR? Při náhodném pozorování vlka, rysa či medvěda nebo nálezu jejich stop stačí napsat na stopy@selmy.cz; zájemci o aktivní spolupráci se mohou jako dobrovolníci účastnit pravidelného monitoringu šelem v rámci projektu Vlčích nebo Rysích hlídek – napište nám na vlci.hlidky@hnutiduha.cz nebo rysi.hlidky@hnutiduha.cz.

Kde se dozvíte více

Fotografie z fotopastí a další informace z projektu monitoringu a ochrany beskydských rysů a dalších velkých šelem, který provádí Hnutí DUHA Olomouc, najdete na www.selmy.cz, www.svet-selem.cz a na www.facebook.com/Ochrana.velkych.selem. Šumavské rysy můžete společně s výzkumníky sledovat na map.translynx.eu.

MEDVĚD HNĚDÝ

Seznamte se...

Medvěd hnědý je největší evropská šelma. V podmínkách střední Evropy dosahuje průměrná hmotnost samců 150–350 kg, samice jsou o třetinu menší. Medvědi jsou většinou samotáři, medvíďata zůstávají s matkou 1,5–2,5 roku.

Zimu tráví nepravým zimním spánkem – tělesná teplota se jim snižuje jen nepatrně, výrazně však klesá tep a frekvence dýchání. Medvědi tak šetří energii v době nedostatku potravy. Spánek většinou trvá od listopadu do poloviny března, mohou se však probudit i v průběhu zimy, pokud nastane obleva nebo je vyruší nenadálý zvuk.

Čím se živí

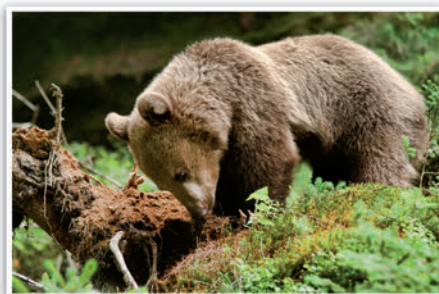
Medvědi patří mezi velké šelmy, kořist však většinou aktivně neloví. Jejich potrava je z 60–90 % rostlinná: na jaře se popásají na čerstvé trávě a bylinách, později konzumují lesní plody (borůvky, maliny, ostružiny), kořínky, pupeny a semena. Na podzim jsou důležitým energetickým zdrojem bukvice. Větší část živočišné složky medvědí potravy tvoří larvy brouků a jiný hmyz. Díky svému výbornému čichu medvědi snadno nacházejí a požírají zdechliny.

Věřili byste, že zvíře tak velké, jako je medvěd, se dokáže na zimu vykrmit v podstatě jen z lesních plodů? Za den jich dokáže spořádat až dvacet kilogramů.

Medvíďata přicházejí na svět nejčastěji v lednu, v době zimního spánku, a váží asi jen 0,5 kg. Rodí se obvykle dvě až tři medvíďata; první rok jich však téměř třetina zahyne. Dobrá medvědí matka naučí své potomky vše potřebné: jak by se měl správný medvěd chovat a co všechno se dá či nedá jíst. Po dvou a půl letech by již medvíďata měla být soběstačná.

Víte, proč se medvědi nemohou přemnožit?

Na rozdíl např. od hlodavců nebo většiny hmyzu má medvědice jen jedno až čtyři mláďata pouze každý druhý až třetí rok. O mláďata pak několik let pečuje. Velcí teritoriální samci dokážou navíc regulovat počet medvíďat aktivním lovem. V přírodě nemůže žít více medvědů, než dovolují přírodní zdroje – neboli kapacita prostředí. Při nedostatku potravy by medvědi strádali, trpěli nemocemi a nerozmnožovali se.

Jsou medvědi nebezpeční?

Medvědi nepovažují člověka za svoji potravu, a pokud mají možnost, raději se mu vyhnou. Pokud medvěda v přírodě potkáte, neznamená to automaticky, že na vás jistě hned zaútočí. Při většině setkání s lidmi medvěd nejčastěji okamžitě uteče.

Ke konfliktu může dojít, pokud se medvěd při blízkém setkání s člověkem cítí ohrožený, a při sebeobraně reakci, pokud byl překvapen, vyrušen nebo vyprovokován.

Pravděpodobnost, že k takové situaci dojde, lze snížit respektováním **doporučených pravidel chování** v oblastech, kde se medvědi vyskytují. Najdete je např. na www.selmy.cz/medved.

O něco rizikovější může být setkání s tzv. synantropním medvědem, který si zvykl přizívat se na odpadcích v blízkosti lidských sídel a ztratil tak přirozenou plachost. Základním předpokladem společného soužití lidí a medvědů tedy není preventivní odstřel „přemnožených“ jedinců, ale náležitě nakládání s odpady. Například některé slovenské obce řeší problém nezvaných medvědíh návštěvníků instalací speciálních „medvěduzdorných“ kontejnerů nebo elektrických ohradníků okolo popelnic.

Víte že...

...zvýšený lov medvědů neochrání lidský majetek před útoky těchto zvířat? Na Slovensku žilo před 40 lety o polovinu méně medvědů než nyní, přesto byly škody na dobytku vyšší než dnes. V Alpách, kde nežije více než 50 medvědů, i v Kanadě s tisíci kilometry čtverečními divočiny mají problémy s medvědy, pokud je nechají přizívat se na odpadcích. Daleko účinnější než lov jsou preventivní opatření zajišťující lidem i medvědům dlouhodobé pokojné soužití.

Jak poznáme přítomnost medvěda?

Medvědí stopy jsou snadno rozeznatelné podle tvaru i velikosti. Otisk přední i zadní tlapy je pětiprstý, pátý prst se však někdy otiskne jen velmi slabě. Zadní stopa připomíná otisk bosé nohy člověka, z předního chodidla se běžně otiskuje jen přední část. Silné drápy jsou otištěny jako hluboké dírky před stopou.

Trus medvěda se liší podle aktuální potravy, většinou se jedná o větší tmavou hromadu s patrnými rostlinnými zbytky (pecky, jádérka, tráva, listy), tuhé nebo řidší konzistence.

PROČ JSOU ŠELMY DŮLEŽITÉ?

Lesy bez velkých šelem postrádají přirozenou rovnováhu – jelenům, srncům a divočákům v nich chybí přirozený predátor. Může tak dojít k masivnímu přemnožení a značným škodám na lese. Kopytníci spásají semenáčky a okusují mladé stromky, především listnáče a jedle, což zpomaluje či dokonce zastavuje přirozenou obnovu lesa. Takový les je pak závislý na nákladné a náročné pomoci člověka – ochraně stromků oplocenkami či repelentními nátěry.

V naší krajině sice hospodaří myslivci, ti ale přirozené predátory nemohou plně nahradit. Vlk a rys si totiž svou kořist vybírá podle zcela jiných kritérií než člověk-lovec. Šelma při lovu přirozeně „testuje“ vytrvalost a ostražitost zvěře, a tímto predačním tlakem nevědomky provádí přirozený výběr.

A především – **přítomnost predátora má zásadní vliv na chování kořisti**. Zvěř se nezdržuje ve velkých stádech, je v krajině více rozptýlená a místo svého pobytu častěji střídá. Spásání tedy není tolik soustředěno jen do některých lokalit.

V oblastech, kde se pravidelně vyskytují vlci a ryši, proto les odrůstá i bez nákladné umělé ochrany proti okusu zvěří.

Vědecké studie sledující, jaký vliv měl návrat dříve vyhubených vlků v Yellowstoneském národním parku v Severní Americe, ukázaly, že díky opětovnému výskytu vlků se změnilo chování jelenů. Ti se z obavy z útoku vlků přestali shlukovat v širokých říčních nivách, kde do té doby spásáním likvidovali pobřežní porosty vrb a topolů. Díky obnově těchto dřevin se s vlky postupně vracejí také bobři, kteří se vrbami živí, a ptáci, kteří hnízdí v křovinách.

Srovnání snímků z let 1997, 2001 a 2010, pořízených poblíž soutoku potoku Sode Butte Creek s řekou Lamar. Fotografie dokumentují výšku silně spásaných vrbových porostů (A) a jejich postupnou regeneraci (B), která následovala po reintrodukcii vlků v letech 1995–1996. V roce 2010 se významně zvýšila jak výška vrb, tak pokryvnost porostu ve srovnání s dřívějšími daty. (Foto: W. Ripple).

Velké šelmy jako vrcholoví predátoři patří mezi takzvané klíčové druhy, jejichž přítomnost ovlivňuje výskyt mnoha dalších druhů.

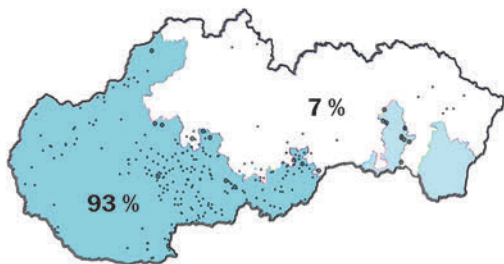
Skutečnost, že se u nás nevyskytuje stálá populace vlka, negativně ovlivňuje zdravotní stav zdejších lesů – okus stromků jelení i srnčí zvěří je na mnoha místech velmi intenzivní.

Jak praví staré německé přísloví:

Kde loví vlk, tam roste les.

Šelmy jako lesní zdravotníci

Lovíme hlavně slabé a nemocné jedince – je pro nás snazší taková zvířata dostihnout.

Upraveno podle vědeckých prací J. Strnádové a S. Find'a.

Tam, kde se vlci a rysové trvale vyskytují, se mezi zvířaty nešíří nebezpečné choroby – nemocné jedince šelmy uloví a sežerou dřív, než se nákaza stačí rozšířit. Například na Slovensku bylo zjištěno, že 93 % případů klasického moru divokých prasat v letech 1994–1998 se vyskytlo v oblastech, kde vlci trvale nežijí (na obrázku modře).

Vlci zabíjejí konkrétní jedince, ale zároveň chrání zdraví populace své kořisti.

V několika oblastech evropské části bývalého Sovětského svazu se v období, kdy lidé vlky ve zvýšené míře lovíli, desetinásobně zvýšil podíl losů umírajících na nejrůznější nemoci. Zároveň se zmenšila i celá populace losů. Když byl lov vlků zastaven, zvedl se podíl kopytníků zabitých vlky šestkrát, ale počet losů uhynulých v důsledku nemoci klesl na minimum.

Vlci a především medvědi se živí mimo jiné zdechlinami a dělají tak v přírodě jakýsi „hygienický úklid“.

V oblastech, kde žijí vlci a rysové, tak mají zvířata lepší zdravotní stav a dobrou kondici.

Věděli jste, že...

...šelmy svoji přirozenou kořist nikdy nevyhubí?

Zaručuje to tzv. zpětná vazba – pokud v lese žije hodně býložravých kopytníků, rys či vlk se začne rozmnožovat a lovem sníží jejich počty. Úbytek potravy má poté za následek větší úhyn mláďat šelem a někteří jedinci odcházejí do jiných oblastí. Kopytníci se tak mohou opět rozmnožit a vše se opakuje. Pokud by šelmy svou přirozenou kořist vyhubily, samy by přišly o možnost obživy.

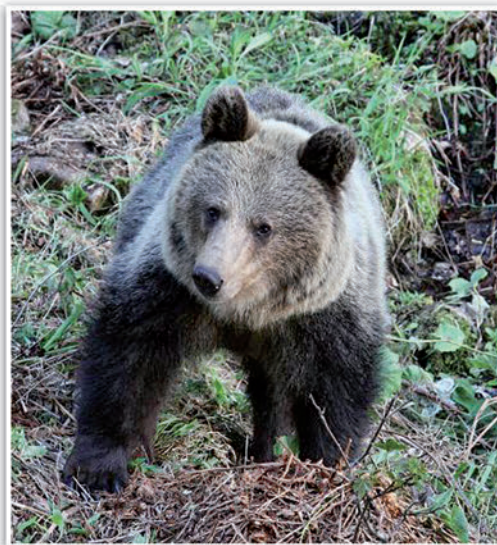

MÁME SE JICH BÁT?

Vlk, rys i medvěd jsou plachá zvířata a člověku se raději snaží vyhnout. Výjimečně může být člověku nebezpečný pouze medvěd. I ten však před lidmi většinou uteče.

Vyhýbám se vám, jak jen můžu. Budete potřebovat hodně štěstí a trpělivosti, abyste mě mohli zahlédnout.

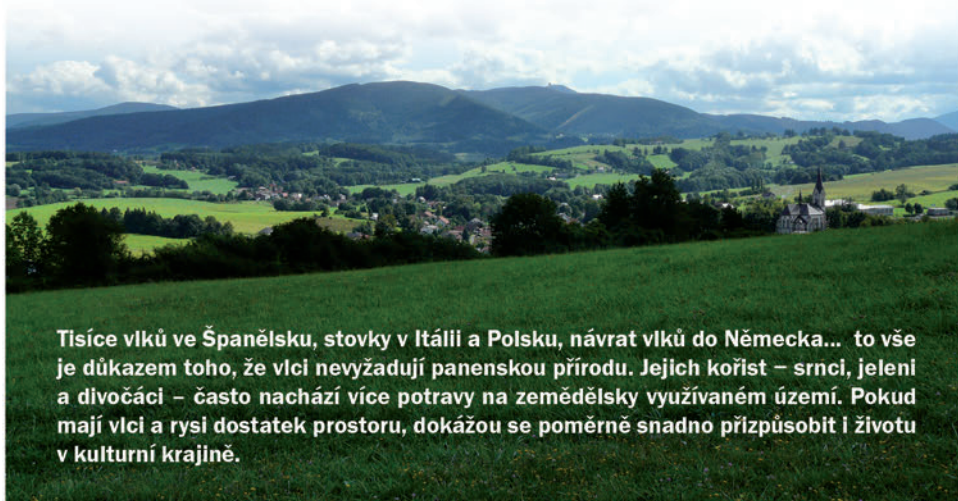
Konflikt člověka s divokým zvířetem samozřejmě nelze nikdy zcela vyloučit. Nebezpečný může být divočák, bodnutí včely nebo uštknutí zmijí. Stejně tak se nám může stát osudným prudký sjezd na lyžích, uklouznutí na skále nebo pád stromu. Absolutně bezpečnou přírodu – pokud má zůstat přírodou – pro člověka zajistit nelze. Mnohem větší nebezpečí však člověku hrozí od jiných lidí. I ve slovenských horách, které jsou domovem několika stovek medvědů, představuje pro člověka větší hrozbu střet se zdivočelým či neposlušným psem nežli medvědem a vlkem.

Je pravda, že vlci či medvědi občas napadají hospodářská zvířata, zejména ovce. Zprávy o škodách napáchaných vlky však většinou přehánějí, daleko častěji bývají viníky toulaví psi. Odehnat smečku vlků nebo toulavých psů přitom zvládne jediný správně vychovaný pastevecký pes. Šelmy totiž velmi nerady riskují jakékoliv zranění, a když vidí, že stádo chrání veliký pes, raději útok vzdají.

MOHOU ŽÍT S NÁMI? aneb Šelmy v kulturní krajině

Pokud by si vlci a ryši mohli vybrat, nejvíce by jim vyhovovala lesnatá krajina prostá lidského osídlení. Takovou krajinu bychom v dnešní střední Evropě hledali jen obtížně. Naštěstí jsou však šelmy poměrně přizpůsobivé...

Tisíce vlků ve Španělsku, stovky v Itálii a Polsku, návrat vlků do Německa... to vše je důkazem toho, že vlci nevyžadují panenskou přírodu. Jejich kořist – srnci, jeleni a divočáci – často nachází více potravy na zemědělsky využívaném území. Pokud mají vlci a ryši dostatek prostoru, dokážou se poměrně snadno přizpůsobit i životu v kulturní krajině.

Příkladem jsou již zmiňované vlčí smečky v německé Horní Lužici.

Do Německa se vlci vrátili po dlouhých 150 letech. Ve vojenském výcvikovém prostoru nedaleko českých hranic se ve druhé polovině 90. let začali objevovat nejprve jednotliví vlci původem z Polska. V rozsáhlé jezerní oblasti vzniklé rekultivací hnědo-uhelných dolů se jim zjevně zalíbilo; dnes už Sasko obývá celkem dvanáct vlčích smeček; v celém Německu pak žije okolo 150 vlků.

Cestičku do Saska vlkům nikdo nevyšlapal – usadili se tu sami od sebe. Teprve po jejich příchodu založili místní zoologové agenturu LUPUS, zajišťující monitoring a ochranu lužické vlčí populace. Novinky a fotografie ze života lužických vlků agentura zveřejňuje na stránkách Wolfsregion-lausitz.de.

Dalším důkazem přizpůsobivosti šelem životu v krajině přeměněné člověkem jsou úspěchy šumavské ryší populace, která se z původních dvaadvaceti rysů vypuštěných na Šumavě v 70. a 80. letech postupně rozšířila do jihozápadních Čech a přilehlých částí Bavorska a Rakouska. Dnes zde žije dohromady asi šedesát rysů.

Soužití je možné

V současné době u nás neprobíhá (ani není plánováno) žádné umělé vysazování velkých šelem. Šelmy se šíří spontánně do oblastí, kde nalézají vhodné podmínky. Vědci jsou přesvědčeni, že vhodné prostředí, kde se rysové mohou dočasně vyskytovat, je téměř ve všech oblastech s lesnatostí přes 30 %. Pro stálé a rozmnožující se populace jsou však vhodnější jen horské oblasti s lesnatostí nad 50 %.

Pokud není civilizační tlak příliš vysoký, vlci, ryši a částečně i medvědi jsou schopni se přizpůsobit – svou aktivitu přesouvají na jinou dobu nebo do míst, kde je lidská aktivita nízká nebo žádná. Například v Beskydech se rys ke svému úlovku, který ležel necelých 50 m od velmi frekventované turistické stezky, několik dní pravidelně vracel vždy pozdě večer a v noci, kdy v horách bylo jen minimum lidí.

K určitým konfliktům šelem se zájmy lidí (např. k napadení stáda ovcí) může samozřejmě dojet, existují však poměrně účinná opatření, která znali jak naši předkové, tak lidé ze zemí, kde velké šelmy stále v hojném počtu žijí. Prevence problémů a osvěta je jistě účinnější a prozíravější než následné řešení konfliktů.

Dokážeme být tolerantní sousedé?

Velké šelmy, které obývají domovská území o rozloze stovek kilometrů čtverečních, není možné izolovat jen do prostorově omezených rezervací nebo národních parků. Bez propojení s dalšími oblastmi není žádné chráněné území v Evropě samo o sobě schopno udržet byt jen zbytkové populace velkých šelem.

Osud těchto vzácných zvířat máme v rukou my lidé: pokud mají v dnešní Evropě přežít, potřebují, abychom se je naučili tolerovat i v kulturní krajině.

CO JIM HROZÍ?

Pytláctví

Nelegální lov je hlavní příčinou úbytku velkých šelem na našem území.

Z Beskyd je známo několik případů rysů, které pravděpodobně zabili pytláci. Naposledy se jednalo o rysici nalezenou v zuboženém stavu v obci Krásná – rysice uhynula vyčerpáním a hladu poté, co ji někdo postřelil. O dva roky dříve byli náhodou nalezeni další dva zastřelení rysové.

V roce 2002 byla v Beskydch nalezena umírající rysice, která během několika hodin uhynula. Při pitvě se zjistilo, že byla postřelena.

Alarmující jsou i výsledky sledování rysů pomocí vysílaček na Šumavě, kde už sedm ze čtrnácti zvířat se speciálním obojkem padlo s určitostí nebo s největší pravděpodobností za obět pytlákům. Sáhne-li hlouběji do minulosti, mezi lety 1989 a 2006 bylo v oblasti Šumavy a Pošumaví potvrzeno 56 případů pytláctví.

Rozsah pytláctví rysa je však reálně vyšší: vezmeme-li v úvahu strmý pokles stavu rysí populace po roce 1998, neodpovídají prokázané záznamy pytláctví ani zdaleka skutečným ztrátám.

O upytlačených vlčích v Beskydch existuje mnoho výpovědí lidí, kteří se však bojí uvést bližší údaje ze strachu před možnou pomstou.

Podobně jsou pytláctvím ohroženi také medvědi. Konkrétní důkazy dlouho chyběly, v dubnu 2009 však byly nalezeny zbytky medvěda u Frýdlantu nad Ostravicí. Konkrétního viníka se bohužel nepodařilo vypátrat, a tak byl případ odložen.

Trupy medvěda stažené z kůže, nalezené v pytli u řeky Ostravice pod Beskydami v roce 2009. Pachatelé šlo evidentně o trofejové části zvířete – kůži a lebku.

Naším největším nepřítelem je pytlák.

Je více než pravděpodobné, že i v současné době dochází k ilegálnímu lovu velkých šelem, a to nejen v Beskydech či jihozápadních Čechách. Také proto chybí pravidelná pozorování rysů z oblastí, které pro ně svými přírodními podmínkami představují optimální prostředí (např. Jeseňky) a jejich přítomnost zde byla v nedávné době zaznamenána. Přestože se rysové na našem území rozmnožují a mladí jedinci by mohli obsazovat nová území, jejich populace u nás v posledních letech stagnuje.

Pytláctví tak může mít pro rysí populaci a její vývoj velmi neblahé následky. Znepokojující jsou především nálezy zabitých rysů v Beskydech, protože zdejší rysí populace je okrajová a nepříliš početná a ztráta každého jedince je proto velmi citelná.

Pytláctví je trestný čin, který je bohužel jen těžko prokazatelný a pachatel nebývá dopaden.

Příběh šumavské rysice Milky

V roce 2004 postřelil neznámý pytlák rysí samici, která pak na následky krváčení zemřela. Pitva odhalila, že přibližně tři týdny před svou smrtí porodila tři koťata, která však byla bez matky odsouzena k smrti hladem.

Tato rysice přitom už jednu zkušenost s pytláky měla – dva roky předtím byla nalezena se zhnisanou ránou na hřbetě. Po úspěšné léčbě dostala GPS obojek a vrátila se do volné přírody. Druhé setkání s pytlákem se bohužel jí i jejím mláďatům stalo osudným.

Bohužel nejde o ojedinělé případy. Na základě dotazníků zkoumajících postoj myslivců k šelmám a na základě dat sledujících vývoj populace rysa odborníci v roce 2003 odhadli, že za předchozích dvacet let mohlo být u nás ilegálně usmrceno několik stovek těchto krásných kočkovitých šelem.

S hrozbou pytláctví se setkávají především mladí jedinci, kteří opouštějí domovský okrsek své matky a vydávají si hledat vlastní. Šance, že na své cestě potkají pytláka, se zvyšuje úměrně vzdálenosti, kterou urazí. A právě tito jedinci jsou pro šíření, a tím i dlouhodobé přežití celé populace velmi důležití.

Rys Bert, další z rysů označených obojkem, který doplatil na řádění pytláků v šumavských lesích.

Volný pohyb v ohrožení

Evropa je hustě zalidněným kontinentem protkaným sítí silnic a železnic. Ačkoliv jsou velké šelmy poměrně tolerantní k řadě forem ekonomického rozvoje, moderní dálnice a vzrůstající zástavba krajiny jim brání ve volném pohybu.

Oplacená dálnice, osvětlená benzínová pumpa či průmyslová zóna v místech tradičních migračních stezek – to vše představuje pro plachá a skrytě žijící zvířata mnohdy nepřekonatelnou překážku.

Možnost volného pohybu je přitom pro mnoho zvířat včetně velkých šelem životní nutností. Přesouvají se za potravou, hledají partnery pro rozmnožování nebo nové teritorium. Především mladá zvířata, která již dosáhla dospělosti, nezůstávají v teritoriích svých rodičů, ale hledají svá vlastní v navazujícím okolí. Při takových přesunech mohou překonat i stovky kilometrů, než najdou nový domov.

Mladý rysí samec, kterého vybavili radiotelemetrickým obojkem v Národním parku Šumava, putoval více než 400 km ze šumavských lesů až do Brd, kde pak využíval teritoria o rozloze 390 km².

Masakr na silnicích

Ročně je na českých silnicích zabito přes půl milionu zajíců, tři sta tisíc ježků a na padesát tisíc srnců. Ukázal to podrobný výzkum prováděný v letech 2006–2007 pro Ministerstvo dopravy. Na silnicích každoročně hynou také desetitisíce pěnkvav, kosů, obojživelníků a dalších druhů zvířat. I když se většinou jedná o druhy dosud poměrně hojné, množství auty sražených zvířat je překvapivě velké. Pro některé ohrožené druhy, například vydra říční, je automobilová doprava hlavní příčinou mortality. Na českých silnicích přišlo o život i několik rysů; v 90. letech dokonce v Mostech u Jablunkova kamion srazil medvěda a v roce 2012 zahynula pod koly auta u Valašského Meziříčí také mladá vlčice.

Řešením je chránit pruhy průchodné krajiny – takzvané migrační koridory – před zástavbou. A v místech křížení s hlavními komunikacemi, především dálnicemi nebo železnicemi, zajistit bezpečný průchod všem živočichům. Může to být formou speciálního nadchodu (tzv. ekodukt nebo též „zelený most“), případně lze využít nerovností terénu (např. údolí potoka), kde dálnice vede na vysokých pilířích a zvířata ji mohou podcházet. Taková řešení jsou běžná ve většině evropských zemí.

Vlevo: Zelený most poblíž Lipníku nad Bečvou – svou šířkou 93 metrů by byl i vhodný pro migraci velkých šelem, avšak jeho nevhodná lokalizace v těsné blízkosti obce a noční osvětlení značně snižují atraktivitu přechodu pro všechny velké savce. Vpravo: Pod silničním mostem na vysokých pilířích (estakádou) u Jablunkova mají divoká zvířata několik set metrů široký průchod, kudy mohou rušnou komunikaci bezpečně podcházet.

Několik ekoduktů najdeme i v České republice, bohužel se však často staví na místech, kde pro migraci velkých savců nemají žádný význam (jako ekodukt na pražském silničním okruhu). Naopak potřebná místa zůstávají nadále pro zvířata nebezpečná nebo téměř neprůchodná (například Jablunkovská brázda při hranici se Slovenskem a Polskem).

Najdou zvířata ekodukty?

Výzkumy ze zahraničí potvrzují, že ekodukty, které jsou vhodně postavené (tedy v místech migračních koridorů), velká zvířata intenzivně využívají. Například sto metrů široký ekodukt na chorvatské dálnici denně využilo průměrně šest srnců, čtyři jeleni, tři divočáci, jeden až dva medvědi a také rys nebo vlk.

Sto dvacet metrů široký ekodukt „Ivačevo Brdo“ v Chorvatsku je příkladem skloubení požadavků ochránců přírody a stavařů.

Věděli jste, že...

...ekodukty využívají i netopýři a ptáci? Vědci zjistili, že tři čtvrtiny pěvců (především lesních druhů) nikdy nepřelétají silnici v jiných místech než nad vybudovanými ekodukty. Správně postavené a zalesněné zelené mosty jsou tedy přínosem pro široké spektrum živočichů.

Bezpečí a zdravá krajina pro všechny

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR ve spolupráci s dalšími organizacemi na základě výzkumů sestavila mapu, v níž je vyznačena dosud průchodná krajina. Mapa také upozorňuje na kritická místa, kde migrační koridor protíná dálnice a je tedy zatím pro velké savce neprůchodný.

MIGRAČNÍ KORIDORY PRO VELKÉ SAVCE V ČESKÉ REPUBLICE

Mapu lze stáhnout na www.selmy.cz

Mezinárodní zvířecí stezka v ohrožení

Jeden z důležitých koridorů, jímž probíhá migrace ze Slovenska a Polska k nám, je Jablunkovská brázda, oddělující Moravskoslezské a Slezské Beskydy. Průchodnost tohoto údolí pro velké savce je aktuálně ohrožena zvýšenou dopravou na silnici I/11 spojující automobilku Hyundai v Nošovicích a její sesterskou továrnu KIA v Žilině. Kvůli vysokému provozu totiž silnice není pro velké savce dostatečně průchodná. Problém by zmírnila výstavba dostatečně širokého ekoduktu poblíž státní hranice v Mostech u Jablunkova. Přestože politici slíbili při prosazování nošovicke automobilky zprůchodnění Jablunkovské brázdy do konce roku 2008, plány jsou stále jen na papíře. Státní správa selhala, ale druhý migrační koridor pod vysokým mostem na pilířích u Jablunkova zatím ochránilo Hnutí DUHA spolu s městem Jablunkov. V letech 2013–2015 zde ochránci přírody a myslivci vytvořili soustavu remízků, sadů a stromořadí – celkem vysadili více než 6 000 stromů.

Krajina protkaná koridory s množstvím remízků, mezi a zeleně je navíc domovem pro mnoho druhů živočichů a rostlin, které jinak v industrializované krajinně těžko nacházejí životní prostor.

Méně sražených zvířat na silnicích znamená i méně dopravních nehod.

V době, kdy stále větší část naší krajiny zabírají průmyslové areály, ohrazují ploty a rozdělují komunikace, má prostor ponechaný přírodě velký význam i pro člověka.

Vymizejí velké šelmy znovu z naší přírody?

Velké šelmy patří mezi ohrožené druhy české fauny. V důsledku pytláctví a přerušení migračních koridorů ale mohou opět vyhnout. Rysové, vlci a medvědi v našich horách potřebují vaši pomoc:

Pomáhejte vyvracet pověry

Postoj lidí k velkým šelmám často ovlivňují nejrůznější pověry a předsudky. Co můžete udělat vy? Vyhledejte si o šelmách objektivní informace a debatujte o nich s vašimi přáteli, odpůrci i místními občany v oblastech výskytu velkých šelem. Navštivte naše stránky www.selmy.cz, kde najdete kromě mnoha zajímavých informací o našich třech velkých šelmách také fotografie z fotopastí.

Aktuální dění můžete sledovat také jako naši fanoušci na Facebooku: www.facebook.com/Ochrana.velkych.selem

Dejte nám vědět o svých pozorováních

Pokud při toulkách přírodou narazíte na stopy vlka, rysa nebo medvěda, nebo tyto vzácné šelmy přímo zahlédnete, uvítáme, pokud nás o tom informujete (a případné fotografie zašlete) na e-mail stopy@selmy.cz. Čím více dat o výskytu velkých šelem budeme mít k dispozici, tím přesnější budou odhady jejich počtů nebo zvyklostí. Lepší poznatky pak pomohou efektivněji ochráně velkých šelem i celé naší přírody.

Přijďte na hlídky a nedejte pytlákům šanci

Populace rysů v ČR od roku 1998 klesla asi o třetinu. Přitom zejména naše pohraniční pohoří nabízejí rysům dostatek potravy i prostoru. Mladí jedinci, kteří každoročně opouštějí teritoria svých rodičů, končí patrně v rukou pytláků, místo aby obsazovali nová území. Pytláci ohrožují v Beskydech kromě rysů také vlky a medvědy, kteří se zde občas objeví.

Staňte se jedním z dobrovolníků, kteří se po odborném proškolení zapojují do monitoringu a přímé ochrany šelem v terénu v Beskyd jako Vlčí hlídky nebo na Šumavě a v Pošumaví jako Rysí hlídky.

Kontaktujte nás na vlci.hlidy@hnutiduha.cz nebo rysi.hlidy@hnutiduha.cz

Podpořte ochranu rysů, vlků a medvědů

Hnutí DUHA Olomouc organizuje projekty na ochranu vzácných šelem. Naše práce je nezisková a neobejde se bez finanční pomoci lidí, jako jste vy. Staňte se jedním z **Přátel velkých šelem**. Více na www.selmy.cz/podpora.

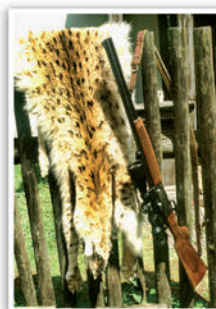
Nakupujte v našem benefičním e-shopu: obchod.selmy.cz

Přispějte na odměnu za dopadení pytláka

Přes množství známých případů pytláctví se doposud nepodařilo žádného pachatele usvědčit. Příčina: lidé často vědí, kdo chráněnou šelmu zastřelil, ale v obavě z pomsty raději mlčí. Hnutí DUHA a Českomoravská myslivecká jednota vypsali odměnu **100 tisíc korun** pro toho, kdo podá informace o ilegálním zabití rysa, vlka nebo medvěda, které povedou k usvědčení a odsouzení pachatele. Odměnu je možné na zvláštním transparentním účtu dále navyšovat – vámi zaslaný finanční příspěvek **zvýší šanci na dopadení pytláků**.

Více na www.selmy.cz/odmena.

Z našich fotopastí v Beskydech a v Javorníkách

Autentické snímky šelem z fotopastí si můžete zářmované zakoupit v e-shopu na obchod.selmy.cz

Hnutí DUHA pomáhá chránit velké šelmy a českou přírodu

Chráníme migrační cesty velkých šelem

Stále intenzivnější automobilová doprava a budování nových průmyslových areálů v podhůří může významně narušit tradiční migrační cesty velkých šelem. Hnutí DUHA prosazuje zachování důležitých migračních koridorů, plánuje a realizuje výsadby dřevin, a tam, kde je to potřebné, také vybudování „zelených mostů“ pro zvířata.

Pořádáme Vlčí hlídky

Celou zimu i během roku organizujeme v Beskydech Vlčí hlídky. Skupiny speciálně vyškolených dobrovolníků monitorují výskyt šelem a svou přítomností v horách odrazují pytláky. O známkách ilegálního lovu, například nastražených návnadách, informují úřady.

Vzděláváme a komunikujeme

V obcích, školách či na turistických chatách pořádáme besedy, přednášky a diskuze. Informační projekt zlepšuje komunikaci mezi místními obyvateli, ochránci přírody a myslivci. Vyvrací pověry, které o velkých šelmách přetrvávají. Pravdivé informace napomáhají soužití velkých šelem a lidí v krajině.

Radíme chovatelům dobytka

Provozujeme bezplatnou poradnu pro chovatele hospodářských zvířat. Poskytujeme rady ohledně nejvhodnějších způsobů zabezpečení ovcí před šelmami a půjčujeme speciální elektrický ohradník.

Hnutí DUHA Olomouc je jednou z deseti poboček celostátní ekologické organizace Hnutí DUHA. Úspěšně prosazuje ekologická řešení, která zajistí zdravé a čisté prostředí pro život každého z nás. Navrhujeme konkrétní opatření, jež sníží znečištění vzduchu a vody, pomohou omezit množství odpadu, chránit krajinu nebo zbavit potraviny toxických látek. Naše práce zahrnuje jednání s úřady a politiky, návrhy zákonů, kontrolu průmyslových firem, pomoc lidem, rady domácnostem a vzdělávání, výzkum, informování novinářů i spolupráci s obcemi. Je českým zástupcem Friends of the Earth International a Carpathian EcoRegion Initiative, mezinárodní sítě usilující o ochranu a trvale udržitelný rozvoj v celosvětově významném pohorí Karpaty.

Hnutí DUHA Olomouc

- A › Dolní náměstí 38, 779 00 Olomouc
  - T › 585 228 584, 728 832 889
  - E › olomouc@hnutiduha.cz, info@selmy.cz
- www.olomouc.hnutiduha.cz

Hnutí DUHA Valašsko

- A › Lidečko 196, 756 15 Lidečko
- T › 734 233 993
- E › valassko@hnutiduha.cz

Hnutí DUHA
místní skupina Olomouc

Vydalo Hnutí DUHA Olomouc, 2015. ISBN: 978-80-904530-9-8 (tištěná verze), ISBN: 978-80-906049-0-2 (on-line)
Text: Kateřina Ulmanová, Leona Machalová, Miroslav Kutal

Autoři fotografií: Jaroslav Vogeltanz, Karel Brož, Jaroslav Červený, Michal Kalaš, Dana Bartošová, Leona Machalová, Miroslav Kutal, Michal Bojda, Jaroslav Žák, Jiří Procházka, Robin Rigg, Jaromír Bláha, František Jaskula, Sebastian Koerner, Ludvík Kunc, Správa Yellowstoneského národního parku, W. Ripple, Georg Waßmuth, Wikimedia Commons, Iberian Lynx Ex-situ Conservation Programme (www.lynxexsitu.es), Správa CHKO Kokořínsko-Máchův kraj.

Kresby: Ludvík Kunc (www.selmy.ursus.cz), Gabriela Fialová

Vytisknuto na recyklovaném papíře.